

5. Барановський О.І. Фінансова безпека: монографія. / О.І. Барановський – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.
6. Губарева І.О. Формування економічної безпеки України: Монографія / І.О. Губарева – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2015. – 443 с.
7. Свідрик Т. Моніторингові системи економічних суб'єктів: види та функціональне призначення / Т. Свідрик // Банківська справа. – 2012. – № 6. – С. 93-101.
8. Шумська С.С. Інструментарій моніторингу та оцінки загроз стабільності економічного розвитку

України / С.С. Шумська, М.І. Скрипниченко // Економіка і прогнозування. – 2010. – № 2. – С. 26 – 43.

9. Кузнєцова А.Я. Антикризисний аспект моніторингу стійкості банківського сектору України / А.Я. Кузнєцова, В.О. Джулай // Фінанси України. – 2010. – № 5. – С. 86-97.

10. Законодавче забезпечення розвитку реального сектору економіки: науково-практичне видання / Заг. ред. В. І. Сергієнка. – К. : Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016. – Вип. 3. – 654 с.

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ ФІНАНСОВОГО ЗМІЦНЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

THE USE OF INTERNATIONAL EXPERIENCE IN THE FINANCIAL STRENGTHENING OF LOCAL COMMUNITIES OF UKRAINE

Статтю присвячено міжнародному досвіду державного регулювання та стимулювання регіонального розвитку в контексті зміцнення фінансових основ органів місцевої влади. З'ясовано, що досвід таких держав, як: Латвії, Естонії, Литви, Польщі, Словаччини, Угорщини, є досить корисним для України. Обґрунтовано, що, не дивлячись на високий рівень актуальності теми фінансової самодостатності місцевого самоврядування не лише в Україні, але і у всьому світі, процес фінансового зміцнення місцевого самоврядування відбувається досить повільно. Зауважено, що в процесі фінансового зміцнення велике значення займає успішність адміністративно-територіальної реформи.

Ключові слова: фінансова самодостатність, територіальна громада, фінансові ресурси, децентралізація, добровільне об'єднання територіальних громад, бюджет.

Стаття посвячена міжнародному опыту государственного регулирования и стимулирования регионального развития в контексте укрепления финансовых основ органов местной власти. Выяснено, что опыт таких государств как: Латвии, Эстонии, Литвы, Польши, Словакии, Венгрии, является весьма полезным для Украины. Обосновано, что несмотря на высокий уровень актуальности темы финансовой самодостатности местного самоуправления

не только в Украине, но и во всем мире процесс финансового укрепления местного самоуправления происходит достаточно медленно. Замечено, что в процессе финансового укрепления большое значение занимает успешность административно-территориальной реформы.

Ключевые слова: финансовая самодостатность, территориальная община, финансовые ресурсы, децентрализация, добровольное объединение территориальных общин, бюджет.

The article is devoted to the international experience of state regulation and stimulation of regional development in the context of strengthening of financial basis of local authorities. It was found that the experience of such countries as Latvia, Estonia, Lithuania, Poland, Slovakia, Hungary, is very useful for Ukraine. Reasonably, that despite the high level of relevance of the theme of financial self-sufficiency of local Government not only in Ukraine but all over the world the process of financial strengthening local self-government going on rather slowly. Noted that in the process of strengthening the financial importance takes the success of administrative-territorial reform.

Key words: financial self-sufficiency, territorial community, financial resources, decentralization, voluntary association of local communities, the budget.

УДК 332.144:006.032 (477)

Сорговицька Я.Г.
аспірантка кафедри економіки та планування бізнесу
Одеський національний економічний університет

Постановка проблеми. Процес євроінтеграції вимагає від України швидких та позитивних змін у соціально-економічному розвитку для подолання відчутної різниці у економічному розвитку з іншими країнами Європейського союзу. У процесі подолання «аутсайдерського» положення по відношенню до інших країн ЄС велике значення має рівень фінансової самодостатності територіальних громад. Нажаль не всі регіони України по відношенню до інших мають необхідний набір

ресурсів (природних, людських, фінансових) для досягнення необхідного соціально-економічного розвитку. Така ситуація призводить до фінансової залежності деяких регіонів від дотацій з центрального бюджету. На сьогоднішній день є актуальним застосування міжнародного досвіду в процесі фінансового зміцнення територіальних громад, що дасть можливість повною мірою кожній адміністративній одиниці виконувати покладені на неї функції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій показує, що проблематика фінансового зміцнення органів місцевого самоврядування та ефективного державного регулювання регіональним перебуває у сфері інтересів вітчизняних учених та практиків, а саме: С. Юрія, І. Запатріни, Л. Лисяк, І. Волохової, А. Епіфанова, Т. Васильєва, О. Кириленко, І. Бодрової, Г. Монастирського, Л. Макаренко, І. Патоки, Д. Нехайчука, Л. Ковальської, З. Герасимчук та ін.. Незважаючи на популярність даної проблематики, механізм стимулювання місцевого самоврядування до фінансової самодостатності залишаються недосконалими.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення міжнародного досвіду державного регулювання та стимулювання регіонального розвитку в контексті зміцнення фінансових основ органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з головних умов формування достойного рівня життя в Україні є активізація реформ у адміністративно-територіальній системі та системі місцевого самоврядування у напрямі зростання ролі територіальних громад як основного суб'єкта соціально-економічного прогресу національної економіки.

З метою стимулювання місцевої влади до вияву власних ініціатив з будь-якого питання: або щодо вирішення проблем формування бюджетних ресурсів, або щодо ефективного їх використання, обов'язковим є надання органам місцевого самоврядування з боку держави певних гарантій стосовно:

- сталого забезпечення фінансовими ресурсами бюджетів (йдеться про формування достатньої бази власних та закріплених доходів бюджету);
- відмова від практики «зрівнялівки» фінансових можливостей території;
- закріплення чітко визначених повноважень за державною владою та кожним рівнем місцевої влади [1, с. 85].

Проаналізувавши закордонний досвід фінансового зміцнення територіальних громад, можна зробити висновок, що проблему дефіциту фінансових ресурсів у бюджетах місцевих органів самоврядування, частково можливо вирішити за рахунок укрупнення адміністративно-територіальних одиниць, що є досить актуальним для України так, як Українська адміністративно-територіальна система характеризується високим ступенем подрібненості. Досвід таких держав, як: Латвії, Естонії, Литви, Польщі, Словаччини, Угорщини, є досить корисним для України, яка робить перші кроки з децентралізації. Всі вище зазначенні країни, як і Україна, до початку процесу реформування мали дворівневу систему місцевого управління, яку успадкували від СРСР.

Основними цілями проведення реформи були:

- демократизація та децентралізація державної влади;
- підвищення якості громадських послуг, що надаються населенню;
- залучення місцевих жителів до процесу управління.

У країнах Європи процес укрупнення територіальних громад здійснювали наступними методами:

- командним (примусове злиття);
- добровільне злиття (законодавче стимулювання місцевих органів влади до добровільного об'єднання).

Аналізуючи досвід Європейських країн, слід зазначити, що проведення децентралізації влади та об'єднання територіальних громад не завжди приводило до позитивних результатів. Одним з негативних наслідків такого об'єднання є надмірне укрупнення територіальної громади, що веде до погіршення якості надання суспільних послуг населенню, через велику віддаленість споживача послуг від органів місцевого самоврядування, а також через збільшення кількості споживачів.

У результаті перебудови адміністративно-територіального устрою у другій половині ХХ ст. у країнах Європи відбулися наступні зміни: Норвегія скоротила число своїх муніципалітетів на 40%, Німеччина – на 41%, Швеція – 74%, Данія – 75%, Об'єднане Королівство – на 79%. На початку 1970 років на територіях Центральної та Східної Європи відбувалися масові процеси укрупнення громад: у Польщі майже в 2 рази, Угорщині – 2,2, Чехословаччині – 2,8 рази. На початку 1990-их у більшості цих країн відбулися зворотні процеси – подрібнення територіальних одиниць як запорука демократизації. В Угорщині кількість муніципалітетів різко зросла в 2,3 рази, в Чехії – майже на 50%, а кількість словацьких муніципалітетів зросла більше ніж на 20%. Процес подрібнення в Польщі не був так яскраво вираженим [2].

Протягом декількох останніх років в Україні спостерігається прогрес у сфері державного регулювання та стимулювання регіонального розвитку, підтвердженням цього є прийняття низки законодавчих актів, а саме: Закон України «Про засади державної регіональної політики» [3], Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [4], Постанова КМУ «Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад» [5]. Зазначенні вище законодавчі акти мають на меті визначити механізм впливу органів державної влади на соціально-економічний розвиток регіонів, збалансованого розвитку України та її регіонів, забезпечення їх соціальної та економічної єдності, підвищення рівня життя населення, стимулювати розвиток конкурентних територіальних громад.

З вищезазначених актів можна зробити висновок, що Україна робить перші кроки на шляху до

децентралізації та створення самодостатніх територіальних громад на основі дотримання таких принципів:

- 1) конституційності та законності;
- 2) добровільності;
- 3) економічної ефективності;
- 4) державної підтримки;
- 5) повсюдності місцевого самоврядування;
- 6) прозорості та відкритості;
- 7) відповідальності [4].

Головною проблемою, з якою стикається Україна є стимулювання територіальних громад до об'єднання, так як у Методиці формування спроможних територіальних громад [5] чітко не прописано обсяги державної допомоги та тривалість державної підтримки. З цієї проблемою стикались всі Європейські держави в процесі об'єднання. Яскравим прикладом ефективною державної політики в процесі стимулювання до консолідації малих муніципалітетів є та, що проводить Естонія, а саме:

- кожна одиниця отримує 50 євро на особу;
- мінімальний фонд на нову одиницю об'єднання становить 150 тис. євро, а максимальний – 400 тис. євро;
- розмір фонду розраховується з кількості населення у підпорядкуванні одиниці, що бере участь в об'єднанні, і підсумовується, як грант для нової одиниці;
- грант на об'єднання виплачується наприкінці року, у якому було завершено об'єднання;
- колишні мери отримують компенсацію, якщо їх звільняють після об'єднання;
- нова одиниця місцевого самоврядування може вільно розпоряджатись цим грантом;
- якщо сукупний державний грант для нової об'єднаної одиниці менший, ніж був для цих одиниць окремо, різницю компенсують впродовж 4-х років [6, с. 12].

Незважаючи на позитивні результати у процесі реформування місцевого самоврядування, об'єднання територіальних громад в Естонії триває і досі.

У процесі дослідження Європейського досвіду об'єднання територіальних громад також слід зазначити про статистичну систему NUTS – «Номенклатура територіальних одиниць для статистичних цілей».

На початку 1970-х років Євростат створив NUTS класифікацію як єдину систему для поділу території ЄС з метою отримання регіональних статистичних даних для Співтовариства. Вже близько тридцяти років впровадження та оновлення NUTS класифікації відбувалося в рамках ряду «джентльменських угод» між державами-членами та Євростатом [7].

NUTS класифікація поділяє економічну територію держав-членів ЄС на територіальні одиниці (райони).

Мета NUTS:

- а) для збору, розробки та узгодження регіональної статистики Європейського союзу;
 - б) для соціально-економічного аналізу регіонів;
 - в) для формування регіональної політики ЄС
- Кожний рівень NUTS визначає мінімальну та максимальну кількість населення для відповідного NUTS регіону:

NUTS I – від 3 000 000 до 7 000 000;

NUTS II – від 800 000 до 3 000 000;

NUTS III – від 150 000 до 800 000 [8, с. 6-7].

Згідно з вище представленою методикою регіони ЄС були згруповані у відповідність до системи NUTS, що дозволило систематизувати розвиток всіх регіонів країн Європейського Союзу та представити їх чітку ієрархію:

– NUTS I – це перший рівень поділу, якому відповідає територія всієї держави;

– NUTS II – території з меншою кількістю населення та мають менший рівень розвитку, наприклад, провінції в таких країнах, як Бельгія та Данія, воєводства у Польщі (16 воєводств);

– NUTS III – це первинні територіальні формування, які умовно відповідають «старопромисловим» та «сільським районам» в Україні, об'єднані між собою по декілька невеликих адміністративно-територіальних одиниць (1093 одиниць).

У деяких країнах Європейського союзу все ще збереглися і більш дрібні територіальні формування, наприклад, Велика Британія – County (UK), Польща – повіти (373) – рівень NUTS 4; та ще дрібніші – рівень NUTS 5 – Gemeinden (D) – Німеччина, Польща – Гміни (2483).

Пріоритетного фінансування відповідно до цілей Європейської структурної регіональної політики традиційно набувають проекти, що фінансуються на рівні NUTS 1, 2, 3. Будь-яка країна, що збирається увійти до ЄС, має провести реформу адміністративно-регіонального устрою з чіткою ідентифікацією рівнів NUTS [9].

У процесі євроінтеграції Україна повинна враховувати зарубіжний досвід в об'єднанні територіальних громад та впровадження стандартів NUTS.

У праці «Перспективи регіонального управління в Україні» В. В. Мамонова сформулювала основні завдання державної регіональної політики, які на сьогоднішній день є вкрай актуальними:

– створення необхідних умов для стійкого розвитку регіонів, сприяння гармонізації структури господарського регіону;

– зниження та поступове усунення суттєвих розбіжностей між регіонами в рівні життя населення;

– посилення відчуття єдності загальнонаціональних і регіональних інтересів;

– запобігання створення нових кризових територій;

– підвищення ефективності використання державних коштів;

– забезпечення прямої зацікавленості та самостійності регіональної спільноти як об'єкта регіонального розвитку [10, с. 6].

Висновки з проведеного дослідження. Виходячи з вище представленого матеріалу, можна зробити наступні висновки:

– аналіз зарубіжного досвіду реформування адміністративно територіального устрою шляхом укрупнення та об'єднання територій показав, що в усіх країнах цей процес проходив значною мірою примусово. Але слід зауважити, що в такому випадку велике значення позитивного результату є урахування інтересів громадян, а у випадку застосування принципу добровільності має супроводжуватись дієвими механізмами заохочення територій до об'єднання (для цього можна використати досвід Естонії);

– для подальшого процесу євроінтеграції України та виконання вимог ЄС щодо реформування системи місцевого самоврядування важливо проаналізувати та використати позитивний досвід, особливо тих країн, які пройшли цей шлях недавно та мали схожі з українськими стартові умови перед реформою. У процесі укрупнення територій є неминучим процес ліквідації деяких рівнів державної виконавчої влади, а насамперед, ліквідація обласних державних адміністрацій, але цей крок необхідно робити виважено. Ліквідація будь-якої ланки державної влади може призвести до погіршення процесу планування та координації органів влади;

– процес децентралізації влади має відбуватись паралельно з процесом децентралізації бюджетної системи, результатом якої має бути поява фінансово самодостатніх територіальних громад. У випадку, якщо не проводити процес фінансової децентралізації, необхідно вирішувати цю проблему шляхом прямих трансфертів з Державного бюджету.

Створення та функціонування економічно самодостатніх територіальних громад є однією з умов рівномірного та стабільного розвитку національної економіки держави. На даний момент Україна робить перші кроки на шляху об'єднання територіальних громад та перебудови механізмів функціонування місцевого самоврядування. Застосування досвіду країн Східної та Центральної Європи в Україні є досить актуальним, але, впроваджуючи європейський досвід необхідно враховувати в першу чергу інтереси населення, як основного споживача суспільних послуг, створення комфортних умов для проживання насе-

лення, не зважаючи на розміри адміністративно-територіальної одиниці.

У зв'язку з вище викладеним матеріалом подальші наукові пошуки повинні бути спрямовані на вдосконалення системи стимулювання добровільного об'єднання територіальних громад та розробки системи показників для аналізу функціонування новостворених об'єднань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Волохова І. С. Міжбюджетні відносини в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. – Одеса: Атлант, 2010. – С. 234;
2. Бодрова І. І. Європейський досвід удосконалення адміністративно-територіального устрою. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cau.in.ua/ua/activities/analytics/id/jevropejskij-dosvid-udokonalennja-administrativno-teritiriialnog-481/>;
3. Про засади державної регіональної політики Верховна Рада України; Закон від 05.02.2015 № 156-VIII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>;
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України № 157-VIII від 05.02.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
5. Про затвердження Методики формування спроможних територіальних громад: Постанова КМУ № 214 від 08.04.2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/214-2015-%D0%BF>;
6. Ткачук А.Ф. Естонія: місцеve самоврядування. Робочі записки / Анатолій Ткачук. – К.: ІКЦ «Легальний статус», 2014. – 48 с..
7. NUTS – Nomenclature of territorial units for statistics. History of NUTS. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/web/nuts/history>.
8. Regions in the European Union. Nomenclature of territorial units for statistics NUTS 2013/EU-28. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3859598/6948381/KS-GQ-14-006-EN-N.pdf/b9ba3339-b121-4775-9991-d88e807628e3>.
9. Інституційне забезпечення державної регіональної політики (досвід країн ЄС). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/monitor/mart2009/31.htm>.
10. Мамонова В.В. Перспективи регіонального управління в Україні / В. В. Мамонова // Формування механізму регіонального управління в Україні: матеріали науково-практичної конференції 29 листопада 2001 р., м. Харків – Х.: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2002. – С. 5-10.